

**ТРАНСПОНУВАННЯ НАРОДНОГО
ДЕКОРАТИВНОГО РОЗПИСУ
В СУЧАСНЕ МІСЬКЕ
СЕРЕДОВИЩЕ В УКРАЇНІ**

Анастасія Чанжар,
<https://orcid.org/0000-0003-3623-0185>
аспірантка,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна
nastyachanzhar0@gmail.com

**TRANSPPOSITION OF FOLK
DECORATIVE PAINTING
IN THE MODERN URBAN
ENVIRONMENT IN UKRAINE**

Anastasiia Chanzhar,
<https://orcid.org/0000-0003-3623-0185>
PhD student,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
nastyachanzhar0@gmail.com

Анотація

Мета статті – дослідити джерела, що висвітлюють значущість естетичного оформлення міста, проаналізувати сучасний стан народного декоративного малярства в міському середовищі на території України, зокрема, його зміни і трансформації, а також – застосування елементів народного розпису у муралах, зокрема, за композиційним, колористичним, технологічним аспектами. **Методологія дослідження.** Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань застосовано такі методи дослідження: аналітичний (для вивчення наукової літератури і джерел), дедуктивний (для підбиття підсумків на основі попередньо наведених тверджень), індуктивний (для узагальнення емпіричних даних на основі логічних припущень від конкретного до загального), а також емпіричні методи дослідження – порівняння та узагальнення. **Наукова новизна** статті полягає у дослідженні естетичного оформлення міста взагалі та застосування українського декоративного розпису в контексті створення сучасного іміджу з урахуванням національної ідентифікації. Важливим є проведений порівняльний аналіз уже наявних в міському просторі муралів, які базуються на елементах петриківського і самчиківського розписів, а також образотворчості Марії Примаченко. На основі проведеного аналізу та виявлення ступеню узгодженості

Abstract

The aim of the article is to explore sources that highlight the importance of aesthetic design of the city, to analyze the current state of folk decorative painting in the urban environment in Ukraine, in particular, its changes and transformations, as well as the use of folk painting in murals in particular technological aspects. **Research methodology.** The following research methods were used to achieve the goal and solve the tasks: analytical (to study the scientific literature and sources), deductive (to summarize based on the above statements), inductive (to summarize empirical data based on logical assumptions from specific to general), as well as empirical research methods – comparison and generalization. **The scientific novelty** of the article is the study of the aesthetic design of the city in general and the use of Ukrainian decorative painting in the context of creating a modern image based on national identity. It is important to conduct a comparative analysis of the murals already available in the urban space, which are based on elements of Petrykivka and Samchykivka paintings, as well as the art of Maria Primachenko. Based on the analysis and identification of the degree of harmony of murals with the environment, it was found out what guidelines designers should follow in the future to create a harmonious space of the city. **Conclusions.** In Ukraine, along with the popularization of murals, there is an active

муралів з навколишнім середовищем з'ясовано, яких орієнтирів варто дотримуватися дизайнерам у майбутньому задля створення гармонійного простору міста. **Висновки.** В Україні разом з популяризацією муралів відбувається активне впровадження народних технік та елементів, що відповідає вимогам часу, поверненню до національних традицій та процесу усвідомлення національної самоідентифікації. У результаті аналізу прикладів застосування народного декоративного розпису в естетичному оформленні міста доходимо висновку, що не всі вони презентують вдале транспонування традицій у сучасний дизайн. Український розпис у своєму оригінальному вигляді органічно виглядає у середовищі, в якому він зародився, а саме в інтер'єрі та екстер'єрі сільських хат, адже має візуальне продовження мотивів навколишньої природи. Тому найкраще в урбанізованому середовищі виглядають ті графіті, на яких зображені трансформовані елементи народного розпису та відбувся синтез традицій із сучасними трендами. Окрім того, в результаті дослідження виявлена проблема неузгодженості певних муралів і середовища, в якому вони розміщені, через що виникає дисгармонійний ефект. Тому у транспонуванні народного декоративного розпису в міський простір важливо врахувати середовище, до якого заплановано застосувати розпис, зокрема, композицію міського пейзажу з різних ракурсів, а також його кольорову гаму в цілому.

Ключові слова:

народна традиція, український розпис, дизайн міста, мурал.

introduction of folk techniques and elements that meet the requirements of the time, return to national traditions and the process of awareness of national self-identification. As a result of the analysis of examples of application of a national decorative list in aesthetic registration of the city we come to a conclusion that not all of them present successful transposition of traditions into modern design. Ukrainian painting in its original form look organic in the environment in which it had originated, namely in the interior and exterior of rural houses, because it has a visual continuation of the motifs of nature. Therefore, the graffiti that depicts transformed elements of folk painting and a synthesis of traditions with modern trends look best in an urban environment. In addition, the study identified a problem of inconsistency between certain murals and the environment in which they are placed, resulting in a disharmonious effect. Therefore, in transposing folk decorative painting into the urban space, it is important to take into account the environment, in which it is planned to apply the painting, in particular, the composition of the urban landscape from different angles, as well as its colors in general.

Keywords:

folk tradition, Ukrainian painting, city design, mural.

Вступ **1**

Для більшості мешканців мегаполісу життя означає щоденне занурення у простір, що переважно складається з нагромадження сірої типової архітектури, монотонних візуальних ритмів горизонталей та вертикалей мінімалістичних споруд. Від 2014 р. в Україні поширюється тенденція прикрашання міських будинків муралами. Крім універсальних за стилістикою сюжетів і технік, ширяться проекти на основі українського декоративного малярства, традиція якого відіграє неабияку роль у нашій національній культурі.

Народне декоративне малярство в міському середовищі наділене кількома функціями. По-перше, розповсюдження та популяризація українського розпису впливає на усвідомлення національної ідентичності, а розписи на будівлях, огорожах та яскраві арт-об'єкти складно не помітити. По-друге, даний вид мистецтва сприяє покращенню зовнішнього вигляду міста, робить його більш привабливим, додає яскраве різноманіття фарб. По-третє, згідно з концепцією відеоєкології, мурали допомагають уникати гомогенних агресивних полів (порожніх площин), які негативно впливають на психічний стан людини. Отже, на нашу думку, дослідження українського народного декоративного малярства в сучасності є актуальним та становить інтерес для його аналізу в контексті проектування міського простору.

Мета дослідження **2**

Мета статті – дослідити джерела, що висвітлюють значущість естетичного оформлення міста, проаналізувати сучасний стан народного декоративного малярства в міському середовищі на території України, прослідкувавши його зміни і трансформації, а також проаналізувати народний розпис на муралах за композиційним, колористичним, технологічним аспектами.

Методологія та аналіз джерельної бази **3**

Неабиякий інтерес для виявлення значущості мистецтва в міському просторі становлять монографічні дослідження зарубіжних науковців. Шер Краус Найт (Knight, 2011) системно характеризує найрізноманітніші аспекти функціонування мистецтва у міському просторі. Дослідник розглядає мистецтво як засіб актуалізації пам'яті, як елемент формування комфортних урбаністичних середовищ, аналізує різноманітні проекти та механізми їх реалізації, а також найсильніше акцентує роль сучасних арт-проектів у формуванні образної культури міста.

Теоретично вагомою, на нашу думку, є робота відомого англійського мистецтвознавця Брендона Тейлора (Taylor, 1995). Автор дослідив еволюцію сучасного мистецтва. Окремий розділ праці присвячений його практикам у міському середовищі, в якому висвітлено розвиток урбанізації, ознаки становлення міського простору, генезис культурних трендів та їх взаємні впливи й відображення в урбанізованому просторі

в країнах Європи та в Україні впродовж XX та на початку XXI ст. Ми вважаємо вагомим акцентування автором взаємозв'язку загальнокультурних та урбанізаційних процесів, а також – на потребі формування методів для їх регулювання в інтересах суспільства з метою досягнення зручності, корисності й естетики урбанізованого середовища.

Усвідомлення важливості естетичного оформлення міського простору неможливе без ознайомлення з еволюцією форм у середовищі сучасного міста, яку досліджував Б. С. Посацький (2007). На нашу думку, досліднику вдалося розкрити вплив культурних процесів на формування архітектурного образу сучасного міста.

Аналіз творення мистецьких об'єктів у міському середовищі представляють дисертаційні та магістерські дослідження. До прикладу, дипломна робота Т. І. Ямкової (2020) висвітлює роль і значення арт-практик у системі формування образної культури міста на прикладі самчиківського розпису. Ми вважаємо, що чимала кількість композицій самчиківського розпису, які було розглянуто в даній роботі, може стати основою для формування національної моделі українського стріт-арту.

У результаті проведеного аналізу останніх джерел та публікацій ми дійшли висновку, що в Україні разом з популяризацією муралів відбувається активне впровадження народних технік та елементів у цей вид творчості. Це процес, безперечно, вельми актуальний та відповідний вимогам часу. Проте потребує дослідження та наукової аналітики з погляду формування підходів і методів реалізації подібних проєктів.

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань застосовано такі методи дослідження: аналітичний (для вивчення наукової літератури і джерел), дедуктивний (для підбиття підсумків на основі попередньо наведених тверджень), індуктивний (для узагальнення емпіричних даних на основі логічних припущень від конкретного до загального), а також емпіричні методи дослідження – порівняння та узагальнення.

Результати дослідження **4**

Як ми зазначили раніше, на тлі високої популярності в Україні муралів і поширення тенденції застосування в них традицій народного українського настінного розпису, актуальним постає аналіз практичної реалізації такої ідеї та винайдення найбільш оптимальних методів її втілення у просторовому дизайні. Це потребує з'ясування кількох базових питань.

Народний розпис – це самобутня частина нашої національної культури, яка несе в собі художню, естетичну, сакральну, семантичну функції. З XIX ст. настінний розпис почав поширюватися у селах південних, південно-східних і південно-західних областей. Сільські художниці розписували інтер'єри та екстер'єри хат нез-

вичайними квітами, ягодами та фантастичними пташками. Цей вид народної творчості, поєднавши всі свої функції, набув ознак важливого елемента етнічного декору. Варто сказати, що розпис застосовується не лише для розпису стін. Косівський, бубнівський, васильківський, опішнянський розписи можна побачити лише на кераміці. Петриківський, самчиківський та яворівський розписи більш універсальні: їх застосовують як для розпису стін, так і для предметів декоративно-ужиткового мистецтва (але станом на сьогодні це переважно сувенірна продукція).

Урбанізація у своєму розвитку балансує між стилістикою мінімалізму, хайтеку та етнічними мотивами. Елементи народного розпису у своїй незмінній традиції або сучасній трансформації використовуються у створенні настінних живописних композицій, проектуванні інтер'єрів та екстер'єрів, що утворюють національний контекст архітектурно-просторового середовища. Разом з популяризацією в Україні муралів, які виступають не лише витворами мистецтва, а є й засобами комунікації та донесення думки митця до містян, відбувається активне впровадження народного розпису у велике місто. Проте, варто пам'ятати, що традиційний народний розпис зі своїми природними мотивами і колоритом виник серед природи і невеликих хатин і є, по суті, наївною мистецькою формою продовження живого світу флори і фауни на стінах. Для традиційного розпису мегаполіс не є органічним простором та потребує переосмислення, але не кожен дизайнер та художник це враховує. Урбаністичний світ, безперечно, відрізняється від природнього своїми суворими прямими лініями та гострими кутами, нагромадженнями типової архітектури, тому примітивне мистецтво в своїй незмінній традиції нерідко виглядає чужерідно та навіть як візуальний несмак. У колекції українських муралів є такі, де враховано необхідність трансформації народного декоративного розпису для введення його в міське середовище, а є й прояви нефахового підходу. Тому вважаємо доречним розглянути та проаналізувати приклади застосування народного декоративного малярства в міському просторі з урахуванням зазначених аспектів.

У місті Чернівці (вул. Незалежності) було створено оригінальний мурал, що вдало ілюструє тему нашої статті (рис. 1) ("Найбільший у місті", 2020). На стіну багатоповерхової будівлі нанесено яскраве зображення жіночої фігури, яке поєднує петриківський розпис із сучасними мотивами. На нашу думку, автор ніби натякає на те, що народний розпис (в даному випадку – петриківський) є частиною нашого українського «Я».

За композиційними ознаками зображення врівноважене, всі елементи гармонійно поєднані між собою. Мурал сприймається як динамічний за рахунок великої кількості діагональних, вертикальних та кривих ліній, округлих форм, що є, безумовно, перевагою, адже людське око краще сприймає динамічні фор-

Рис. 1. Роман Синенко. Мурал з мотивами петриківського розпису. Чернігів, вул. Незалежності, буд. 56. 2020.

Fig. 1. Roman Sinenko. Mural with motifs of Petrykivka painting. Chernihiv, Nezalezhnosti street, 56. 2020.

ми, ніж статичні. В роботі переважають теплі кольори – червоний та жовтий; зелений, сірий та білий є допоміжними. Якщо говорити про колористику міського пейзажу в цілому, мурал контрастує з рослинністю в теплі пори року, у зимовий час червоний та зелений колір буде контрастувати з білим снігом, а восени червоний у поєднанні з жовто-помаранчевим листям буде утворювати приємний нюанс кольору. Таким чином, втілений проект має лише переваги, адже композиція є цілісною та позитивно сприймається оком, кольорову гаму підібрано вдало щодо міського пейзажу в цілому. А завдяки застосуванню комп'ютерних технологій отримано якісне продумане зображення та продемонстровано, у який спосіб можна трансформувати народне малярство відповідно до вимог часу.

На відміну від попередньої роботи, стінопис на будинках-близнюках у передмісті Полтави є більш традиційним (рис. 2) ("Під Полтавою створили", 2020), адже ми бачимо такі елементи петриківського розпису як «зернятко», «кривеньке зернятко», «калина», «пірчастий листок», «волошка» та інші. Традиційний декоративний «вазон», поділений на дві частини, взято у фриз із геометричним орнаментом. Витвір мистецтва розміщено на торцях двох будівель житлового комплексу «Фемілі парк».

Мурал симетричні один до одного, розміщення елементів є повністю збалансованим. Композиція сприймається статично (зокрема, за рахунок симетрії), але має елементи динаміки завдяки кривим діагоналям. На відміну від згаданого чернігівського муралу, композиції є закритими з трьох сторін, а за їхнього умовного поєднання в одну – утворюють повністю закриту

Рис. 2. Стінопис у техніці петриківського розпису на будинках-близнюках житлового комплексу «Сімейний парк». Розсошенці, Полтавська область. 2020.

Fig. 2. Mural in the technique of Petrykivka painting on the twin houses of the Family Park residential complex. Rozsoshentsi, Poltava region. 2020.

композицію. Відтінки червоного та зеленого є доміантними та рівноправними; рожевий та синій є другорядними. Колористика муралу добре пасує до кольорового рішення будівель житлового комплексу і, крім того, вдало вписується в міський пейзаж. На нашу думку, даний витвір спонукає до збереження саме традиційного петриківського розпису, який також повинен існувати поряд з його трансформаціями, але не у великому місті. Розділення єдиної композиції на дві частини є порушенням правил, що є характерною ознакою сучасного мистецтва, але якщо порушено одне правило, слід порушувати й усі інші.

Унікальний самчиківський розпис можна побачити переважно на Хмельниччині, де він і зародився, проте у Києві є кілька муралів за його мотивами, наприклад, розпис довгої бетонної огорожі на вулиці Сімферопольській, 10, поблизу школи № 105, виконаний художницею Яною Власенко-Бернацькою (рис. 3) (Загородній, 2020). Були застосовані елементи самчиківського розпису з сучасним вільним трактуванням. Результатом стало не тільки перетворення похмурого сірого паркану на яскравий витвір мистецтва, а й залучення перехожих до прикрашання рідного міста декоративним розписом, їх власний свідомий внесок у розвиток національної культури. Таким чином, відбувся свого роду перформанс.

Хвиляста лінія, яка відокремлює розпис від нижньої частини огорожі, як і традиційні та нетрадиційні елементи композиції, робить її цікавою та динамічною. На відміну від оригінального розпису, на площині відсутні порожні місця між елементами композиції, тобто, усі вони поєднуються у суцільну абстракцію, яка нагадує нам самчиківський розпис. Автори використали майже всі можливі кольори, характерні для даного виду розпису, але переважаючими є холодні: фіолетовий, блакитний, синій, холодний зелений. Що стосується колористики міського пейзажу в цілому, то сучасний його стан не дуже райдужний: на тлі сірого міського середовища розписана огорожа є яскравою плямою, що є, неодмінно, перевагою, але разом з спогляданням на чудовий арт-об'єкт ми бачимо, як з ним контрастує монотонний пейзаж. Можливо, в теплі пори року витвір мистецтва буде краще виглядати разом з зеленою рослинністю.

Рис. 3. Розпис огорожі на вулиці Сімферопольській, 10, поблизу школи №105. 2020.

Fig. 3. Painting of the fence on Simferopolskaya Street, 10, near the school №105. 2020.

Особливістю графіті є те, що художниця та перехожі, які до неї долучались, не виконували ніяких ескізів, а створювали зображення відразу на об'єкті. Такий інтуїтивний розпис є рисою унікального декоративного стилю. На нашу думку, завдяки імпровізації авторам вдалося створити власну інтерпретацію самчиківського розпису. Отже, розпис на даному об'єкті сам по собі є вдалим рішенням, але графіті все більше звертає увагу на те, що довколишнє середовище потребує реконструкції та декорування, що є проблемою багатьох районів Києва.

Самчиківський розпис застосовується і в проєктах соціального характеру: влітку 2021 р. у Дарницькому районі було створено мурал на тему протидії домашньому насильству спеціального проєкту «Народжені з попелу». Мотиви самчиківського розпису тут виступають як елементами нового життя жінки, яка звільнюється від кайданів (рис. 4) (Фуллен, 2021).

Композиція графіті ділиться на дві частини за допомогою ліній та кольору і сприймається в стані руху. Як і в попередньому прикладі, елементи мотивів самчиківського розпису поєднані між собою. Мотиви розпису є декоративними та площинними, а все інше – живописним, але ці дві складові (декоративна та живописна) гармонійно та виважено поєднано. На нашу думку, холодний блакитний тут виступає як негативна складова життя жінок, які постраждали від домашнього насильства, а теплі відтінки рожевого та жовтого – як позитивна. Навіть відтінки фіолетового, який несе в собі більше червоного, ми відносимо до теплої гами. На відміну від попереднього графіті (рис. 3), дана робота виконувалась за заздалегідь створеним ескізом. Було використано акрилові фарби, призначені для зовнішніх робіт. Художниці працювали пензлями, що дало графіті об'ємності та декоративності водночас. На нашу думку, дане графіті є чудовим прикладом застосування трансформованого народного малярства до соціальних проєктів, які містять певний виклик. Композиція продумано побудована, яскрава та добре виглядає на тлі сучасного мегаполісу.

Поряд із сучасними трансформаціями самчиківського розпису, його автентична стилістика продовжує своє існування. Так,

Рис. 4. Юлія Абрамова та Яна Власенко-Бернацька. Графіті з елементами самчиківського розпису. Київ, вул. Княжий Затон, 21 (Дарницький район). 2021.

Fig. 4. Yulia Abramova and Yana Vlasenko-Bernatska. Graffiti with elements of Samchykivka painting. Kyiv, Knyazhiy Zaton street, 21 (Darnytskyi district). 2021.

на зовнішній стіні дитячого клубу «Соняшник», який знаходиться у Києві на Андріївській вулиці, майстри та їхні учні створили автентичний розпис (рис. 5) ("На Подолі розмалювали", 2018).

Композиція є площинною, асиметричною з елементами симетрії, статичною з елементами динаміки. Хоча в ній присутні контрастні кольори, вони не є чистими, а дещо приглушеними, тому ми можемо сказати, що тут переважає нюанс кольору, який не напружує око. Робота була виконана за тією ж технологією, що і попередня (рис. 4): за ескізом за допомогою пензлів та акрилових фарб для зовнішніх робіт. Композиція має один істотний недолік – відсутність приємного вигляду в міському просторі. Робота дисонує з фасадом, на якому вона розміщена, та з довколишніми будівлями, адже має натуралістичні форми, яких немає в урбанізованому світі.

Рис. 5. Самчиківський розпис на фасаді будинку. Київ, вул. Андріївська, 8/12 (дитячий клуб «Соняшник»). 2018.

Fig. 5. Samchykivsky painting on the facade of the house. Kyiv. Andriyivska street, 8/12, (children's club «Sonyashnyk»). 2018.

Окрім імплікації у міське середовище окремих видів українського розпису (петриківського, самчиківського, яворівського) на муралах в українських містах зустрічається й творчість Марії Примаченко. Пропонуємо розглянути два приклади застосування творчості художниці у міському просторі: у Києві (рис. 6) та у Луцьку (рис. 7).

Степан Рябченко, натхненний творчістю Марії Примаченко, створив свій всесвіт, поєднавши фантастичних істот художниці з елементами власної уяви в цілісну композицію. Звичайно, це не те ж саме народне малярство – в його традиційному прояві. Результат праці (рис. 6) (Маценко, 2019) дозволяє констатувати, що художник синтезував традицію і новаторство, створивши власну візуальну історію.

Композиція відкрита, умовно виходить за межі своєї площини та знаходиться у постійному русі. На відміну від муралів, розписи на торцях висотних будівель є горизонтально орієнтованими, що є позитивною рисою, адже людське око «читає» твори мистецтва по горизонталі. Оригінальні мотиви художниці зазнали таких трансформацій: більший спектр яскравих кольорів, об'ємність (за рахунок градієнтної заливки елементів) та різноплановість. Цей витвір чудово виглядає на місці для паркування.

Рис. 6. Степан Рябченко. Панорама «Джерело». 2017.

Fig. 6. Stepan Ryabchenko. Panorama «Dzherelo». 2017.

Рис. 7. Мурал у м. Луцьк за мотивами творчості української художниці Марії Примаченко. 2020.

Fig. 7. Mural in Lutsk based on the works of Ukrainian artist Maria Prymachenko. 2020.

Робота виконана за допомогою технології цифрового друку на металі, а ескіз створений за допомогою комп'ютерної графіки.

Розпис за творами Марії Примаченко у місті Луцьк (рис. 7) (Конопльова, 2020) кардинально відрізняється від попереднього, адже не несе в собі новаторства, а демонструє нам копії окремих робіт знаменитої майстрині, які об'єднує єдине тло молочного кольору. Композиція має площинний та суто декоративний характер.

На нашу думку, міфічним звірям та квітам не вистачає вільного простору (вони надто затиснуті на площині) та метаморфоз, власних думок художника, які б зробили мурал авторським твором. Колористика окремих творів художниці різна, тому й на графіті ці роботи варто було б розділити візерунком, фризом, або порожнім простором.

Наукова новизна та практична значимість дослідження

5

Наукова новизна статті полягає у дослідженні естетичного оформлення міста взагалі та застосування українського декоративного розпису в контексті створення сучасного іміджу з урахуванням національної ідентифікації. Важливим є проведений порівняльний аналіз уже наявних у міському просторі муралів, які базуються на елементах петриківського і самчиківського розписів, а також образотворчості Марії Примаченко. На основі проведеного аналізу та виявлення ступеню узгодженості муралів із навколишнім середовищем з'ясовано, яких орієнтирів варто дотримуватися дизайнерам у майбутньому задля створення гармонійного простору міста.

Висновки **6**

Разом з популяризацією муралів в Україні відбувається активне впровадження народних технік та елементів, що відповідає вимогам часу, поверненню до національних традицій та процесу усвідомлення національної самоідентифікації.

Результати аналізу прикладів застосування народного декоративного розпису в естетичному оформленні міста засвідчують, що не всі вони презентують вдале транспонування традицій на мову сучасності. Український розпис у своєму оригінальному вигляді органічно виглядає у середовищі, в якому він зародився, а саме в інтер'єрі та екстер'єрі сільських хат, адже має візуальне продовження мотивів навколишньої природи. Тому найкраще в урбанізованому середовищі виглядають ті графіті, на яких зображені трансформовані елементи народного розпису та відбувся синтез традицій із сучасними трендами. Композиції муралів самих по собі є цікавими, врівноваженими та естетичними, що не завжди можна сказати про навколишнє середовище, в якому вони знаходяться. Те саме відбувається з колористикою: або мурал знаходиться у новому чи реставрованому районі, або серед сірого нагромадження типової архітектури, що потребує реконструкції. Це змушує поставити запитання: графіті рятує ситуацію, чи, навпаки, – яскрава пляма лише привертає більше уваги до неестетичного тла?

Транспонування народного декоративного розпису у міському просторі неодмінно є плюсом, але слід брати до уваги середовище, до якого заплановано застосувати розпис, зокрема, композицію міського пейзажу поруч з витвором мистецтва з урахуванням різних ракурсів, а також – його кольорової гами в цілому.

Список бібліографічних посилань

- Варивончик, А. В. (2014, 29–30 листопада). Петриківський розпис у контексті художніх промислів України. In *Nauka dzisiaj. Oferty, Zbiór raportov naukowych* (Pt. 1, pp. 94–106). Diamond trading tour.
- Варивончик, А. В. (2019). *Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції* [Монографія] (2-ге вид.). Ліра-К.
- Загородній, М. (2020, 3 грудня). У Києві паркан перетворили на найдовший арт-об'єкт. Вечірній Київ. <https://vechirniy.kyiv.ua/news/47098/>
- Конопльова, М. (2020, 12 січня). У Луцьку відкрили мурал за мотивами Марії Примаченко. #ШоТам. <https://shotam.info/u-luts-ku-vidkryly-mural-za-motyvamy-marii-prymachenko/>
- Маценко, Н. (2019). Степан Рябенко присвятив роботу видатній українській художниці Марії Примаченко. MY.UA <https://my.ua/articles/article/2019-01-13-stepan-riabchenko-prisviativ-robotu-vidatnii-ukrayinskii-khudozhnitsi-mariyi-primachenko>
- На Подолі розмалювали клуб «Соняшник» Самчиківським розписом. (2018, 13 серпня). Магдебурзьке право. <https://mdp.org.ua/novyny/na-podoli-rozmaliuvaly-klub-sonyashnyk-samchkyivskym-rozypsom/>
- Найбільший у місті: мурал на Масах набув завершеного вигляду. (2020, 18 листопада). Високий вал. <https://val.ua/uk/121166.html>

- Під Полтавою створили новий мурал. (2020, 14 травня). Kolo.news. <https://kolo.news/category/photos/20338>
- Посацький, Б. С. (2007). *Простір міста і міська культура (на зламі ХХ–ХХІ ст.)* [Монографія]. Видавництво Львівської політехніки.
- Фуллен, Є. (2021). *У Києві з'явився дивовижний мурал проєкту «Народжені з попелу»*. Главком. <https://glavcom.ua/kyiv/news/u-kijevi-zyavivsyia-divovizhnyi-mural-projektu-narodzheni-z-popelu-foto-774999.html>
- Ямкова, Т. І. (2020). *Роль і значення арт-практик в системі формування образної культури міста (на прикладі самчиківського розпису)* [Дипломна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр»]. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв.
- Knight, C. K. (2011). *Public Art: Theory, Practice and Populism*. John Wiley & Sons.
- Taylor, B. (1995). *The Art of Today*. George Weidenfeld and Nicolson Limited.

References

- Fullen, Ye. (2021). *U Kyievi z'yavivsyia divovizhnyi mural proiektu "Narodzheni z popelu"* [An Amazing Mural of the Project "Born from the Ashes" has Appeared in Kyiv]. Hlavkom. <https://glavcom.ua/kyiv/news/u-kijevi-zyavivsyia-divovizhnyi-mural-projektu-narodzheni-z-popelu-foto-774999.html> [in Ukrainian].
- Knight, C. K. (2011). *Public Art: Theory, Practice and Populism*. John Wiley & Sons [in English].
- Konoplova, M. (2020, January 12). *U Lutsku vidkryly mural za motyvamy Marii Prymachenko* [A Mural Based on Maria Prymachenko was Unveiled in Lutsk]. #ShoTam. <https://shotam.info/u-luts-ku-vidkryly-mural-za-motyvamy-marii-prymachenko/> [in Ukrainian].
- Matsenko, N. (2019). *Stepan Riabchenko prysviatyv robotu vydatnii ukrainskii khudozhnytsi Marii Prymachenko* [Stepan Ryabchenko Dedicated his Work to the Outstanding Ukrainian Artist Maria Prymachenko]. MY.UA <https://my.ua/articles/article/2019-01-13-stepan-riabchenko-prisviativ-robotu-vidatnii-ukrayinskii-khudozhnitsi-mariyi-primachenko> [in Ukrainian].
- Na Podoli rozmaliuvaly klub "Soniashnyk" Samchykivskym rozpysom* [In Podil, the Sunflower Club was Painted with Samchykivka Paintings]. (2018, August 13). Mahdeburzke pravo. <https://mdp.org.ua/novyny/na-podoli-rozmaliuvaly-klub-soniashnyk-samchykivskym-rozpysom/> [in Ukrainian].
- Naibilshyi u misti: mural na Masanakh nabuv zavershenoho vyhliadu* [The Largest in the City: the Mural on Masany has Been Completed]. (2020, November 18). Vysokyi val. <https://val.ua/uk/121166.html> [in Ukrainian].
- Pid Poltavoiu stvorily novyi mural* [A New Mural was Created Near Poltava]. (2020, May 14). Kolo.news. <https://kolo.news/category/photos/20338> [in Ukrainian].
- Posatskyi, B. S. (2007). *Prostir mista i miska kultura (na zlami ХХ–ХХІ ст.)* [City Space and Urban Culture (At the Turn of the XX–XXI Centuries)] [Monograph]. Lviv Polytechnic Publishing House [in Ukrainian].
- Taylor, B. (1995). *The Art of Today*. George Weidenfeld and Nicolson Limited [in English].
- Varyvonchuk, A. V. (2014, November 29–30). *Petrykivskyi rozpys u konteksti khudozhnikh promysliv Ukrainy* [Petrykivka Painting in the Context of Arts and Crafts of Ukraine]. In *Nauka dzisij. Oferty* [Science Today. Offers], Collection of Scientific Reports (Pt. 1, pp. 94–106). Diamond trading tour [in Ukrainian].
- Varyvonchuk, A. V. (2019). *Khudozhni promysly Ukrainy: heneza, istorychna evoliutsiia, suchasnyi stan ta tendentsii* [Arts of Ukraine: Genesis, Historical Evolution, Current State and Trends] [Monograph] (2nd ed.). Lira-K [in Ukrainian].
- Yamkova, T. I. (2020). *Rol i znachennia art-praktyk v systemi formuvannia obraznoi kultury mista (na prykladi samchykivskoho rozpysu)* [The Role and Importance of Art Practices in the System of Formation of Figurative Culture of the City (On the Example of Samchikov Painting)] [Master's Thesis]. National Academy of Culture and Arts Management [in Ukrainian].
- Zahorodnii, M. (2020, December 3). *U Kyievi parkan peretvorily na naidovshyi art-obiekt* [In Kyiv, the Fence has Been Turned Into the Longest Art Object]. Vechirniy Kyiv. <https://vechirniy.kyiv.ua/news/47098/> [in Ukrainian].